

รายงาน ของ

คณะกรรมการปฏิรูปค่านิยม
ศิลปะ วัฒนธรรม จริยธรรมและการศาสนา
สภาปฏิรูปแห่งชาติ

วาระปฏิรูปที่ ๓๕ : ศิลปะ วัฒนธรรมเพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่า
ทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการปฏิรูปค่านิยม
ศิลปะ วัฒนธรรม จริยธรรมและการศาสนา
สำนักกรรมการ ๓
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภาปฏิรูปแห่งชาติ

ตัวหนังสือ

ที่ (สพข) ๑๑๕๐/๒๕๕๘

(สำเนา)

สภาปฏิรูปแห่งชาติ

ถนนอุทองใน ดุสิต กทม. ๑๐๓๐๐

๒ มีนาคม ๒๕๕๘

เรื่อง รายงานของคณะกรรมการปฏิรูปค่านิยม ศิลปะ วัฒนธรรม จริยธรรมและการศาสนา

กราบเรียน ประธานสภาปฏิรูปแห่งชาติ

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายงานของคณะกรรมการดังกล่าวข้างต้น จำนวน ๑ เล่ม

ตามที่ประชุมสภาปฏิรูปแห่งชาติ ครั้งที่ ๗/๒๕๕๗ วันอังคารที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๗ ได้ลงมติตั้งคณะกรรมการปฏิรูปค่านิยม ศิลปะ วัฒนธรรม จริยธรรมและการศาสนา ตามข้อบังคับการประชุมสภาปฏิรูปแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๗ ข้อ ๘๐ วรรคสาม (๑๕) คณะกรรมการคณะนี้ ประกอบด้วย

๑. นายเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์	ประธานกรรมการ
๒. พลเอก เอกชัย ศรีวิลาศ	รองประธานกรรมการ คนที่หนึ่ง
๓. พลเอก วิชิต ยาทิพย์	รองประธานกรรมการ คนที่สอง
๔. นางสุกัญญา สุตบรรทัด	รองประธานกรรมการ คนที่สาม
๕. นางกอบกุล พันธุ์เจริญวรกุล	รองประธานกรรมการ คนที่สี่
๖. นายปรีชา เกาทอง	รองประธานกรรมการ คนที่ห้า
๗. นายวินัย ตะห์ลัน	รองประธานกรรมการ คนที่หก
๘. นางตรึงใจ บุรณสมภพ	ประธานที่ปรึกษากรรมการ
และโฆษกกรรมการ
๙. นายจำลอง โพธิ์สุข	ที่ปรึกษากรรมการ
๑๐. นางจุรี วิจิตรวาทการ	ที่ปรึกษากรรมการ
๑๑. นายเทียนชัย ปิ่นวิเศษ	ที่ปรึกษากรรมการ
๑๒. นายธรรมรักษ์ การพิศิษฏ์	ที่ปรึกษากรรมการ
๑๓. พลเอก ภูติศ หัตถิตยโชติ	ที่ปรึกษากรรมการ
๑๔. พลเรือเอก ศุภกร บุรณดิลก	ที่ปรึกษากรรมการ
๑๕. นายสนธิรัตน์ สนธิจิรวงศ์	โฆษกกรรมการ
๑๖. นางสาวอ่อนอุษา ลำเลียงพล	โฆษกกรรมการ
๑๗. นายกิตติ โกสินสกุล	กรรมการ
๑๘. นายชชาติ อินสว่าง	กรรมการ
๑๙. นางเตือนใจ สินธุฉก	กรรมการ
๒๐. นายนิรันดร์ พันทรกิจ	กรรมการ
๒๑. นายนิอาแซ ซีอุเซ็ง	กรรมการ
๒๒. นางเบญจวรรณ สร้างนิทร	กรรมการ
๒๓. นางประภาภัทร นิยม	กรรมการ

๒๔. นางพรรณวีรินทร์ รัตนวานิช	กรรมการ
๒๕. นางพรรณณี จารุสมบัติ	กรรมการ
๒๖. นายสีบพงศ์ ธรรมชาติ	เลขานุการคณะกรรมการ
๒๗. นางกอบแก้ว จันทร์ดี	ผู้ช่วยเลขานุการคณะกรรมการ

และในคราวประชุมสภาปฏิรูปแห่งชาติ ครั้งที่ ๗/๒๕๕๘ วันจันทร์ที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ ที่ประชุม ได้มีมติตั้ง นายประสาร มฤคพิทักษ์ เป็นกรรมการในคณะกรรมการปฏิรูปค่านิยม ศิลปะ วัฒนธรรม จริยธรรม และการศาสนา แทน นายกิตติ โกสินสกุล กรรมการ ซึ่งได้ลาออกจากคณะกรรมการ

บัดนี้ คณะกรรมการได้ดำเนินการพิจารณาศึกษาแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนวาระการปฏิรูป (Blueprint for Change) วาระการปฏิรูปที่ ๓๕ ศิลปะ วัฒนธรรม เพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศเสร็จแล้ว จึงกราบเรียนมาเพื่อให้โปรดนำเสนอที่ประชุมสภาปฏิรูปแห่งชาติพิจารณาต่อไป

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

(ลงชื่อ) เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์

(นายเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์)

ประธานกรรมการ

ปฏิรูปค่านิยม ศิลปะ วัฒนธรรม จริยธรรมและการศาสนา

สำนักกรรมการ ๓

กลุ่มงานคณะกรรมการการศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม

โทร. ๐ ๒๒๔๔ ๒๕๘๖

โทรสาร ๐ ๒๒๔๔ ๒๕๘๓

สำเนาถูกต้อง

(นายสาธิต ประเสริฐศักดิ์)

ผู้อำนวยการสำนักกรรมการ ๓

...../ร่าง

จิตภา/พิมพ์
...../ทาน

สารบัญ

รายงานคณะกรรมการการปฏิรูปค่านิยม ศิลปะ วัฒนธรรม จริยธรรมและการศาสนา

วาระปฏิรูปที่ ๓๕ : ศิลปะ วัฒนธรรมเพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมของ
ประเทศ

๑. ประเด็นปัญหา	(๑)
๒. กรอบความคิดและแนวทางการปฏิรูปด้านศิลปะและวัฒนธรรม	(๑๐)
๓. ขอบเขตงานปฏิรูประยะยาว	(๑๗)
๔. เครือข่ายพันธมิตร	(๑๗)
๕. ตัวบ่งชี้ผลสัมฤทธิ์	(๑๘)
๖. ผลกระทบเชิงบวกในวงกว้างต่อประเทศไทย	(๑๘)
๗. เอกสารอ้างอิง	(๑๙)

วาระการปฏิรูปที่ ๓๕ : ศิลปะ วัฒนธรรมเพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

๑. วิเคราะห์สถานการณ์ และประเด็นปัญหา

“ศาสนา” คือ หลักคิด

“จริยธรรม” เป็นหลักปฏิบัติ

“ค่านิยม” หมายถึง พฤติกรรม

“ศิลปะ” หมายถึง ความชัดเจนในการทำงานที่หลากหลายมิติ

สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ อยู่ภายใต้ร่มเดียวกัน คือ “วัฒนธรรม” อันหมายถึง วิถีชีวิต ซึ่งเป็นผลผลิตของสังคม ส่วนสังคมนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจ ถ้าเปรียบเทียบกับประเทศของเรากับต้นไม้ ส่วนที่เป็นลำต้นคือสังคม ส่วนที่เป็นรากเหง้าคือ เศรษฐกิจ ส่วนที่เป็นเรือนยอดคือการเมือง ซึ่งดอกและผลก็คือ ศิลปะและวัฒนธรรม

สังคมไทยเป็นสังคมที่ “รุ่มรวย” และ “ลุ่มลึก” ทางด้านศิลปะและวัฒนธรรมในหลายมิติ อาทิ การมีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่หลากหลาย ทั้งที่เกิดจากความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ศาสนา และพื้นที่ การมีพื้นที่กายภาพสำหรับการเรียนรู้มากมาย เช่น พิพิธภัณฑ์ หอแสดงผลงานทางศิลปะ หอแสดงดนตรีและศิลปวัฒนธรรม ศูนย์การเรียนรู้ และพื้นที่สาธารณะอื่น ๆ การมีกิจกรรมทางศิลปะ และวัฒนธรรมที่จัดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งที่ดำเนินการโดยหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน เช่น มหกรรมดนตรีและศิลปะนานาชาติ เทศกาลละครเวที เทศกาลภาพยนตร์นานาชาติ เทศกาลศิลปะ การแสดงดนตรีคลาสสิก ลูกทุ่ง ป๊อป ละครเพลง เป็นต้น นอกจากนี้ก็ยังมีศิลปินที่ได้รับการยอมรับจากต่างประเทศหลายท่าน หลายสาขาทั้งทางด้านจิตรกรรม ประติมากรรม การออกแบบ สิ่งทอ แฟชั่น ภาพยนตร์ การแสดง ดนตรี ฯลฯ และมีสถาบันการศึกษามากกว่า ๑๐๐ สถาบันที่จัดการเรียนการสอนด้านศิลปวัฒนธรรม ครอบคลุมทุกสาขาวิชา ทั้งจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ ดุริยางคศาสตร์ มัณฑนศิลป์ วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน วิจิตรศิลป์และประยุกต์ศิลป์ ศิลปกรรมศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์ และอักษรศาสตร์ โดยสถาบันต่าง ๆ เหล่านี้ได้ผลิตบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านศิลปวัฒนธรรมออกสู่สังคมไม่ต่ำกว่าปีละ ๑๐,๐๐๐ คน^๑

รัฐบาลไทยได้ให้ความสำคัญกับศิลปะและวัฒนธรรมในหลายมิติเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจด้วยทุนทางวัฒนธรรม การสร้างมูลค่าให้กับผลผลิตทางวัฒนธรรม การส่งเสริมและสนับสนุนเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น การท่องเที่ยว และการกีฬา^๒ ดังเห็นได้จากระเบียบ

^๑ อโนทัย นิติพน, ศุภพร สุวรรณภักดี และวริณัฐ พิทักษ์วงษ์สุวรรณ. (๒๕๕๖). โครงการวิจัยจัดตั้งสภาศิลปวัฒนธรรมภาคประชาชน. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ: กรุงเทพฯ. หน้า ๑๓-๑๔.

^๒ พระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้จัดตั้งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยขึ้น โดยให้คณะกรรมการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มีอำนาจตามกฎหมายในการกำหนดนโยบาย เพื่อส่งเสริมและรักษาศิลปวัฒนธรรมของไทยที่กระจัดกระจายอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ รวมถึงการสนับสนุนให้ประชาชนในทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ และเมื่อปี ๒๕๕๖ ได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานพัฒนาพิงคนคร (องค์การมหาชน) ให้มีการจัดตั้งสำนักงานพัฒนาพิงคนคร (องค์การมหาชน) โดยมีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมและจัดให้มีการพัฒนาในรูปแบบ

สำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ พ.ศ. ๒๕๕๖ โดยมีการตั้งคณะกรรมการบริหารกองทุนส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ขึ้นมาทำงานร่วมกับ คณะกรรมการบริหารกองทุนส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และได้ให้มีการจัดตั้งสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นหน่วยงานภายในสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี สำนักนายกรัฐมนตรี โดยในปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ได้มีโครงการลงทุนของรัฐบาลและรัฐวิสาหกิจที่รัฐบาลรับภาระการลงทุนในด้านเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ เป็นเงิน ๓,๕๗๖ ล้านบาท^๓ นอกจากนี้รัฐบาลยังมีความตื่นตัวในการก้าวเข้าสู่การเป็น ASEAN Socio-Cultural Community (ASCC) ในปี ค.ศ. ๒๐๒๐ โดยมีเป้าหมายที่จะสร้างประชาคมอาเซียนที่ให้ความสำคัญแก่ประชาชนเป็นสังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน ประชากรอาเซียนมีความเป็นอยู่ที่ดีและมีการพัฒนาทุกด้านเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนรวมทั้งส่งเสริมอัตลักษณ์ของอาเซียน โดยมีสาระสำคัญสองประการ คือ การพัฒนามนุษย์และการสร้างอัตลักษณ์อาเซียน

ขณะที่ศิลปะและวัฒนธรรมสามารถสร้างคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมในมิติต่าง ๆ ทั้งทางตรงและอ้อม ทั้งที่เป็นผลตอบแทนที่สามารถประเมินค่าได้ (Tangible Benefits) เช่น การมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายสินค้าและบริการของงานศิลปะหรือวัฒนธรรมนั้นโดยตรง การลดค่าใช้จ่ายในการจัดการสิ่งแวดล้อม การลดค่าครองชีพในชุมชน และผลตอบแทนที่ไม่สามารถประเมินค่าได้ (Intangible Benefits) เช่น สภาพความเป็นอยู่ที่เอื้อกัน สภาพสังคมอยู่เย็นเป็นสุข สภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี ซึ่งผลกระทบดังกล่าวนำไปสู่การสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและสังคมบนฐานคุณค่าของศิลปะ วัฒนธรรม ทั้งทุนทางกายภาพ (Physical Capital and Value)) เป็นสินทรัพย์ที่มีตัวตนประเมินค่าได้ เป็นทุนที่อ้างอิงสิทธิประโยชน์ในอนาคตได้ เช่น สิทธิบัตร ลิขสิทธิ์ เครื่องหมายการค้า ยี่ห้อ สิทธิทางการค้า ความรู้ภูมิปัญญา ทักษะและศักยภาพของมนุษย์ การบริหารการจัดการที่ดี คุณค่าทุนทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าและมูลค่าสูงขึ้น

แม้ว่าสังคมไทยจะรุ่มรวยและลุ่มลึก และแม้ว่ารัฐบาลไทยจะเห็นความสำคัญของศิลปะและวัฒนธรรมในหลายมิติ แต่การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของสังคมโลกผ่านสื่อต่าง ๆ ทุกรูปแบบ ตลอดจนพื้นฐานการศึกษาของไทยที่หลีกเลี่ยงจากศิลปะ และวัฒนธรรมอันเป็นรากเหง้าเดิม ทำให้คนไทยและสังคมไทยอ่อนแอตั้งแต่ฐานราก ขาดการยึดโยงและเชื่อมร้อยระหว่างหลักศาสนา จริยธรรม และค่านิยม^๔

“ก่อนที่จะเราจะคิดเป็นอะไร ต้องรู้ให้ได้ก่อนว่า อะไรที่ทำให้เราเป็นเรา วัฒนธรรมเป็นพื้นฐานสำคัญที่กำหนดความเป็นเรา เพราะฉะนั้นวัฒนธรรมจึงเป็นคุณค่าอันอุดมสมบูรณ์ที่เรามีอยู่จำเป็นต้องฟื้นฟูในลักษณะ “เลือกที่จริง ทั้งที่เท็จ” เพื่อสร้างพื้นฐานเข้มแข็งให้วัฒนธรรมได้เป็นคุณค่าของคนอย่างแท้จริง จนพัฒนาเป็นมูลค่าและอาวุธวัฒนธรรม ดุจคมขวานที่เป็นเอกภาพเดียวกันกับสันขวานสมตามอุปมาสำนวนของแผนที่ประเทศไทย ปัจจุบันนอกจากคมขวานจะบินร่อยแล้วใบขวานยังขึ้นสนิมด้วย นี่เป็นเหตุผลที่วัฒนธรรมจำเป็นต้องปฏิรูป”

พิเศษ เพื่อเพิ่มพูนศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่และบริเวณที่เกี่ยวข้องเนื่องที่มีความพร้อมทั้งด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติแหล่งท่องเที่ยว การลงทุนและความเข้มแข็งของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมดังกล่าวให้ดีขึ้น โดยใช้วิธีการบริหารจัดการที่มีลักษณะเฉพาะคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

^๓ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ พ.ศ. ๒๕๕๖

^๔ เจริญชัย ชนไพโรจน์ และอุมารินทร์ ตูลารักษ์. “ข้อสรุปการประชุมกลุ่มย่อยคิดศิลป์ การประชุมสมัชชาเครือข่ายศิลปิน, สรุปลเวทีระดมความคิดและรับฟังความคิดเห็นประชาชน ๔ ภูมิภาคทั่วประเทศ. คณะกรรมการเครือข่ายศิลปินเพื่อการปฏิรูป, คณะกรรมการสมัชชาปฏิรูป: กรุงเทพฯ: ธันวาคม ๒๕๕๔. หน้า ๑๑๐.

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีอิทธิพล และมีผลกระทบต่อกันและกัน สังคมไทยในอดีตที่เคยมีวิถีชีวิตเรียบง่ายภายใต้วัฒนธรรมเกษตรกรรม เมื่อเปลี่ยนผ่านมาสู่สังคมอุตสาหกรรม ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างเมืองกับชนบทมากขึ้นอย่างรวดเร็ว อันเนื่องมาจากการเคลื่อนย้ายของประชากร ในขณะที่เกษตรกรส่วนหนึ่งในชนบทเข้ามาเป็นกรรมกร ในโรงงานอุตสาหกรรม กรรมกรทำงานก่อสร้าง และคนงานหรือลูกจ้างในสถานบริการต่าง ๆ อีกส่วนหนึ่ง ก็ขายที่ดินให้กับนายทุน เพื่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรม หรือมีเช่นนั้นก็ทำการเพาะปลูกพืชไร่ ในลักษณะ เกษตรอุตสาหกรรม การปรับเปลี่ยนวิถีการผลิต วิถีชีวิต วิถีคิดและสถานภาพของตนเอง อันเรียกรวม ๆ ว่า วัฒนธรรม เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้นำมาซึ่งปัญหาสังคมนานัปการ เพราะเป็นการ เปลี่ยนแปลงจากสังคมที่มีค่านิยมทางวัฒนธรรมที่เน้นการทำตัวเองให้กลมกลืนกับจักรวาล และการสร้าง ดุลยภาพระหว่างความต้องการทางวัตถุกับทางจิตใจที่มีผลทำให้ผู้คนต้องพึ่งพากันเอง และร่วมกันอนุรักษ์ ทรัพยากรและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ มาเป็นสังคมสมัยใหม่ที่เน้นความเจริญทางวัตถุและการเป็นปัจเจกบุคคล ในขณะที่ค่านิยมทางวัฒนธรรมเปลี่ยนเป็นการเน้นการควบคุมจักรวาลแทน อันเป็นผลต่อมาให้เกิดการใช้ เทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์เพื่อการผลิตผลผลิตทางเศรษฐกิจจนเกินความจำเป็น ทรัพยากรธรรมชาติ และ สภาพแวดล้อมธรรมชาติได้ถูกทำลายลงอย่างรวดเร็วโดยไม่จำเป็น^๕ ค่านิยมแบบไทย ๆ คุณธรรม จริยธรรม บนพื้นฐานของหลักศาสนาถูกทำให้สั่นคลอนและถูกแทนที่ด้วยค่านิยมแบบใหม่ในโลกทุนนิยมและสังคม บริโภค กลายเป็นสังคมที่มีแต่ความโลภและความเห็นแก่ตัว ศิลปะและวัฒนธรรมได้ถูกทำให้เป็น “สินค้า” ที่มี แต่เปลือก โดยขาดความเชื่อมโยงกับรากเหง้าและคุณค่าที่แท้จริง

การสร้างสังคมอุดมศิลปะไม่อาจอยู่ได้โดยปราศจากผู้ชมที่มีคุณภาพ ผู้ชมที่มีคุณภาพจะต้องเป็นผู้ที่ เข้าถึงศิลปะที่แท้จริง ไม่ใช่ “กลุ่มเป้าหมาย” ที่ถูกปั้นและถูกกรอกหูด้วยการโฆษณาชวนเชื่อนานาชนิด จนกลายเป็น “ผู้เสพสื่อ” ที่ถูกชักจูงตามคำสั่งของสื่อโดยไม่ได้สนใจคุณค่าแท้ของศิลปะ และเข้าใจเพียงว่า ศิลปะเป็นสินค้าแห่งความบันเทิงเท่านั้น หากคนไทยและสังคมไทยไม่รู้เท่าทันสื่อและการเปลี่ยนแปลงของสังคม ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ไม่ตระหนักถึงคุณค่าเชิงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง ขาดการน้อมนำและถ่ายทอด จากรุ่นสู่รุ่น และไม่มีกระบวนการวางรากฐานเชิงระบบ จะทำให้สังคมทั้งสังคมขาดภูมิคุ้มกันทางปัญญา อันเป็นผล ต่อมาให้การพัฒนาคมนคราฐานของศาสนา ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ไม่อาจเกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืน^๖

ในสภาพปัจจุบัน การปกป้อง ฟื้นฟู อนุรักษ์ สืบสาน และพัฒนาด้านศิลปะและวัฒนธรรมโดยภาพรวม ไม่อาจที่จะเป็น “เครื่องมือ” ของการพัฒนาคุณภาพชีวิต และไม่อาจที่จะเป็น “เป้าหมาย” ในเรื่องความดี ความงามและความสุขที่แท้จริง อันเนื่องมาจากการขาดดุลยภาพเชิงอำนาจในการกำหนดนโยบาย ทิศทาง จุดยืนของการพัฒนา และการบริหารจัดการ กล่าวคือ ภาคประชาชนหรือภาคประชาสังคม ในฐานะที่เป็น เจ้าของภูมิปัญญา ผู้สร้างสรรค์ผลงาน ผู้สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของชาติและผู้เสพ ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วม

^๕ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม. สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่มที่ ๑๖ เรื่องที่ ๕ สังคมและ วัฒนธรรมไทย. ค้นเมื่อ ๑๔ มีนาคม ๒๕๕๘, จาก <http://kanchanapisek.or.th/kpb/sub/book/book.php?book=๑๖&chap=๕&page=๓๖-๕-infodetail๐๕.html>

^๖ มติเวทีสมัชชาเครือข่ายศิลปินเพื่อการปฏิรูปภาคกลาง ด้านทัศนศิลป์, สรุปรวบรวมมติและรับฟัง ความคิดเห็นประชาชน ๔ ภูมิภาคทั่วประเทศ. คณะกรรมการเครือข่ายศิลปินเพื่อการปฏิรูป, คณะกรรมการสมัชชาปฏิรูป: กรุงเทพฯ: ธันวาคม ๒๕๕๔. หน้า ๑๕๘.

ในการปกป้อง ฟันฟู อนุรักษ์ สืบสาน และพัฒนา โดยผู้สร้างและผู้เสพส่วนหนึ่งอาจไม่เข้าใจและไม่ตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของตนในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุน ในขณะที่อีกส่วนหนึ่งแม้ว่าจะได้พยายามทำหน้าที่ในการ ปกป้อง ฟันฟู อนุรักษ์ สืบสาน และพัฒนา หากก็ยังมีพลังไม่เพียงพอที่จะผลักดันให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่แท้จริง

การดำเนินงานด้านศิลปะและวัฒนธรรมที่ผ่านมาโดยส่วนใหญ่ จึงมีลักษณะที่องค์กรภาครัฐเป็นผู้กำหนดนโยบาย และกำกับดูแล ในขณะที่องค์กรธุรกิจเอกชน มีบทบาทในฐานะผู้สนับสนุนหลัก ด้วยการนำศิลปะและวัฒนธรรมมาใช้ในการสร้างกระแสความนิยม เพื่อผลประโยชน์สูงสุดของตนเอง แต่ภาคประชาชนหรือภาคประชาสังคมกลับไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุน รวมถึงแสดงผลงานศิลปะและวัฒนธรรมอย่างเท่าเทียมและจริงจัง ดังจะเห็นได้ว่า พิพิธภัณฑ์ หอแสดงศิลปะ วัฒนธรรม สถานศึกษาที่เปิดสอนทางด้านศิลปะและวัฒนธรรม ร้านอาหาร และโรงแรม ส่วนใหญ่มุ่งเน้นสนับสนุนเฉพาะกิจกรรมทางศิลปะและวัฒนธรรมที่สร้างรายได้ ภายใต้อันที่ “คุณค่าเทียม” มากกว่า “คุณค่าแท้” อันก่อให้เกิดภาวะลดน้อยถอยลงอย่างต่อเนื่องจนอยู่ในสภาพที่เรียกว่า “ของเก่าก็หาย ของใหม่ก็หุด” การปกป้อง ฟันฟู อนุรักษ์ สืบสาน และพัฒนา โดยภาพรวมจึงมีลักษณะแห้ววัน กระจัดกระจาย ไม่ทั่วถึงประชาชนทุกหมู่เหล่า ไม่มีการสะท้อนปัญหาและแนวทางการแก้ไขอย่างตรงจุดและตรงประเด็น

คุณภาพแห่งอำนาจในการบริหารจัดการระหว่างองค์กรภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน อันนำไปสู่การปกป้อง ฟันฟู อนุรักษ์ สืบสาน และพัฒนาศิลปะและวัฒนธรรมทั้งในระดับชาติ ระดับท้องถิ่น และระดับชุมชน โดยมีรูปแบบที่หลากหลายในการขับเคลื่อน นับเป็นเรื่องที่มีความสำคัญในฐานะที่เป็นจุดคานงัดของการลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจและสังคม

ทั้งนี้ จากการศึกษา พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ภาคประชาชนไม่สามารถเข้ามามีบทบาทในการปกป้อง ฟันฟู อนุรักษ์ สืบสาน และพัฒนาศิลปะและวัฒนธรรมได้อย่างเต็มที่และเต็มศักยภาพ นั้น มี ๖ ประการ คือ^๗

๑.๑ ข้อจำกัดทางกฎหมาย

จากการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับงานด้านศิลปะและวัฒนธรรม ซึ่งแบ่งออกได้เป็น ๔ กลุ่ม คือ (๑) การใช้อำนาจของรัฐเพื่อกำหนดนโยบายทางด้านศิลปวัฒนธรรมในบริบทต่าง ๆ เพื่อให้มีการอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่ทางด้านศิลปวัฒนธรรม (๒) การให้ความรู้และการจัดการศึกษาทางด้านศิลปวัฒนธรรม (๓) การกีฬา และ (๔) การอนุรักษ์ พัฒนา และส่งเสริมงานด้านศิลปวัฒนธรรม นั้น พบว่า กฎหมายมีจุดอ่อนและข้อจำกัด อันทำให้ภาคประชาชนไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมขับเคลื่อนได้อย่างเต็มที่

โดยสรุป กฎหมายที่เกี่ยวข้องมีข้อจำกัดอยู่ด้วยกัน ๔ ประการ ดังนี้^๘

๑.๑.๑ ด้านการบูรณาการร่วมกัน และองค์ประกอบคณะกรรมการ ผู้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายระหว่างหน่วยงานของรัฐและภาคประชาชนมีสัดส่วนที่ไม่เสมอภาคกัน

ประเทศไทยมีกฎหมายจำนวนมากที่มีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม แต่กฎหมายเหล่านั้นกลับเป็นการส่งเสริมเฉพาะด้านเฉพาะสาขา ไม่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

^๗ วรรณภา เจริญพลภาชัย และคณะ. (๒๕๕๗). การมีส่วนร่วมของประชาชนในกฎหมายศิลปวัฒนธรรมไทย. รายงานการวิจัย สนับสนุนโดย มูลนิธิสร้างเสริมศิลปวัฒนธรรมภาคประชาชน, หน้า ๗๑-๗๓.

^๘ เรื่องเดียวกัน.

และขาดการบูรณาการร่วมกัน ส่วนองค์กรที่ทำหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดก็มีลักษณะต่างคนต่างทำ ต่างคนต่างของงบประมาณเพื่อใช้ดำเนินการภายในองค์กรของตัวเอง ในขณะที่เนื้องานก็มีลักษณะที่คล้ายคลึงและซ้ำซ้อนกัน

องค์ประกอบของคณะกรรมการที่ทำหน้าที่กำกับดูแลตามกฎหมายแต่ละฉบับ ส่วนใหญ่จะประกอบด้วยตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐในสัดส่วนที่มากกว่าภาคประชาชน อีกทั้งกรรมการโดยตำแหน่งหรือผู้แทนหน่วยงานของรัฐ ก็พบว่ามีกำหนดตำแหน่งซ้ำซ้อนกันในกฎหมายหลายฉบับ ส่วนกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่มาจากบุคคลภายนอกก็ไม่ได้เป็นตัวแทนจากภาคประชาชนอย่างแท้จริง แต่ส่วนใหญ่มาจากการคัดสรรจากหน่วยงานของรัฐ ทำให้เสียงไม่มีพลังมากพอที่จะผลักดันแนวคิดหรือข้อเสนอแนะต่าง ๆ โดยลำพัง ถ้าปราศจากการสนับสนุนจากกรรมการที่มาจากหน่วยงานของรัฐ ส่วนพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนโดยกำหนดให้มีสภาวัฒนธรรมขึ้นประกอบด้วยตัวแทนเครือข่ายวัฒนธรรมทั้งภาครัฐและเอกชน แต่ตัวแทนเครือข่ายเหล่านี้มิได้มีการแบ่งแยกตามสาขาอาชีพหรือตามความถนัดในแต่ละด้าน ดังนั้น ตัวแทนที่มาจากศิลปวัฒนธรรมสาขาหนึ่ง ๆ อาจไม่ทราบหรือเข้าใจถึงสภาพปัญหาของผู้ที่อยู่ในแวดวงศิลปวัฒนธรรมสาขาอื่น ๆ ได้อย่างถ่องแท้ และก็ไม่ได้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายด้านศิลปวัฒนธรรมแต่อย่างใด เนื่องจากสภาวัฒนธรรมทำหน้าที่แค่เสนอข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะต่อคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

๑.๑.๒ ด้านการใช้มิติทางวัฒนธรรมที่กลมกลืนกับวิถีชุมชน

บทบาทการดำเนินการด้านวัฒนธรรมในปัจจุบัน มีลักษณะเป็นการรับนโยบายหรือแนวทางการดำเนินการพัฒนาวัฒนธรรมจากส่วนกลาง และยังไม่ได้เป็นการส่งเสริมให้เกิดการใช้มิติทางวัฒนธรรมอย่างกลมกลืนกับวิถีชีวิต อีกทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ผ่านมา คนในชุมชนผู้ที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมไม่มีอำนาจที่จะอนุรักษ์หรือสร้างคุณค่าให้แก่วัฒนธรรมด้วยตัวเอง เพราะมีผู้นำที่เป็นผู้กำหนด “วิธีการ” หรือ “วิธีคิด” ในการปฏิบัติ ผู้ที่มีบทบาทในการบริหารจัดการวัฒนธรรมบางส่วนยังขาดความมั่นใจ ขาดความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ขาดทักษะและการมองเห็นประโยชน์ที่แท้จริงในการดำเนินการ อีกทั้งหน่วยงานของรัฐ ชุมชน และองค์กรภาคประชาชน ต่างคนต่างมีข้อมูล แต่ไม่มีทิศทางร่วมกัน ผลที่เกิดขึ้นคือทำให้คนในชุมชนสับสนและตัดสินใจไม่ได้ว่าจะรับแนวทางจากผู้นำแล้วนำมาผสมผสานกับความเป็นชุมชนของตนได้อย่างไร^๙ ซึ่งหากมีกฎหมายส่งเสริมให้ภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมในทุกด้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายด้านศิลปวัฒนธรรมตั้งแต่ต้น ก็จะลดปัญหาการขาดการใช้มิติทางวัฒนธรรมอย่างกลมกลืนกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนได้

๑.๑.๓ ด้านพื้นที่การแสดงผลงานของศิลปิน

ด้วยความที่ภาครัฐอาจเห็นว่าการเพิ่มพื้นที่ให้ศิลปินได้แสดงผลงาน หรือการสนับสนุนหรือช่วยเหลือให้ศิลปินได้มีพื้นที่แสดงผลงานทางศิลปะโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายหรือมีค่าใช้จ่ายที่ต่ำสุด หรือสนับสนุนให้มีพื้นที่สาธารณะเพื่อศิลปวัฒนธรรมของชุมชนให้ครอบคลุมทั่วทุกภาคของประเทศ มิใช่ปัญหาสำคัญประกอบกับภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมในทุก ๆ ด้าน ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายด้านศิลปวัฒนธรรมอย่างแท้จริง จึงไม่สามารถผลักดันนโยบายที่เป็นประโยชน์แก่การส่งเสริมและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมได้อย่างเต็มที่และเกิดผลสำเร็จ ปัญหาข้อจำกัดด้านพื้นที่ให้ศิลปินได้แสดงผลงาน

^๙ สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ม.ป.ป.) แนวทางการพัฒนางานด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นขององค์กรภาคประชาชน. ค้นเมื่อ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๗, จาก <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=๕๕๒๓๓๑>

ทางด้านศิลปวัฒนธรรมจึงไม่ได้รับการแก้ไข ส่งผลให้ปัจจุบันศิลปินหลายท่านต่างประสบปัญหาการไม่มีพื้นที่สาธารณะ หรือพื้นที่ที่ไม่มีต้นทุนค่าใช้จ่าย หรือพื้นที่ที่มีต้นทุนค่าใช้จ่ายที่ต่ำสุดอย่างเพียงพอทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ เพื่อเผยแพร่ผลงานด้านศิลปวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งเรียนรู้และถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมของไทยแก่ประชาชนทุกกลุ่ม ทุกเพศวัย ซึ่งหากแก้ไขปัญหาระยะพื้นที่ให้ศิลปินได้แสดงผลงานทางด้านศิลปวัฒนธรรมได้ จะเป็นการขยายโอกาสของประชาชนในการเข้าถึงและเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมที่หลากหลาย และสำหรับศิลปินผู้สร้างสรรค์ผลงาน ก็จะเป็นฐานของอาชีพ รายได้ และโอกาสในการพัฒนา และในที่สุดก่อให้เกิดบรรยากาศของการสร้าง การเสพ การวิจารณ์ การเปรียบเทียบ และยกระดับผลงานด้านศิลปวัฒนธรรมในอนาคต ทั้งนี้ ปัญหาข้อจำกัดด้านพื้นที่ให้ศิลปินได้แสดงผลงานทางด้านศิลปวัฒนธรรมได้รับเสียงสะท้อนจากศิลปินและภาคประชาชนมาอย่างต่อเนื่อง

๑.๑.๔ ด้านการบริหารจัดการกองทุน

โดยความเป็นจริง การจัดตั้งกองทุนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมงานด้านศิลปะและวัฒนธรรมมีอยู่แล้ว เช่น กองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรม กองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรมจังหวัด และกองทุนส่งเสริมศิลปะร่วมสมัย แต่กองทุนเหล่านี้ไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคล มีอำนาจหน้าที่ที่จำกัด การบริหารจัดการเงินกองทุนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมด้านศิลปวัฒนธรรมจึงถูกจำกัดตามกรอบหลักการของกฎหมาย หรือนโยบายที่คณะกรรมการตามกฎหมายหรือคณะกรรมการบริหารกองทุนกำหนดไว้ รวมทั้งมีข้อจำกัดด้านปริมาณเงินกองทุนที่จะสามารถนำมาใช้จ่ายเพื่อส่งเสริมและพัฒนาด้านศิลปวัฒนธรรม เช่น กรณีของพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ กำหนดให้มีกองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรมซึ่งเป็นกองทุนหมุนเวียนขึ้นในกรมส่งเสริมวัฒนธรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นทุนใช้จ่ายเกี่ยวกับการส่งเสริมและสนับสนุนงานวัฒนธรรม โดยภาคเอกชนและภาคชุมชนมีสิทธิขอรับการอุดหนุนจากกองทุนได้ แต่จะต้องสอดคล้องกับนโยบายวัฒนธรรมของชาติในเรื่องการศึกษา วิจัย พัฒนา ฟื้นฟู อนุรักษ์ ส่งเสริม และเผยแพร่งานวัฒนธรรมด้วย ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาต่อไปถึงระเบียบคณะกรรมการกองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรม ว่าด้วยเงื่อนไขและรายละเอียดของโครงการหรือกิจกรรมที่ขอรับการอุดหนุนจากกองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรม พ.ศ. ๒๕๕๕ พบว่า ข้อ ๕ กำหนดให้โครงการที่เสนอเพื่อขอรับการอุดหนุนจากกองทุนได้ ต้องเป็นเรื่องเกี่ยวกับการศึกษา วิจัย พัฒนา ฟื้นฟู อนุรักษ์ ส่งเสริมหรือการเผยแพร่งานวัฒนธรรม ในประเภทงานศิลปวัฒนธรรม ๓ สาขา ได้แก่ สาขาทัศนศิลป์ สาขาวรรณศิลป์ และสาขาศิลปะการแสดง เท่านั้น^{๑๐} ขณะที่ ในความเป็นจริงศิลปวัฒนธรรมมีมากกว่า ๓ สาขา เช่น สาขาสังคีตศิลป์ นาฏศิลป์ และศิลปะพื้นบ้านแขนงต่าง ๆ เป็นต้น

^{๑๐} ข้อ ๕ โครงการที่เสนอเพื่อขอรับการอุดหนุนจากกองทุน ต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

- (๑) เป็นเรื่องเกี่ยวกับการศึกษา วิจัย พัฒนา ฟื้นฟู อนุรักษ์ ส่งเสริมหรือการเผยแพร่งานวัฒนธรรม ในประเภทงานศิลปวัฒนธรรม ๓ สาขา ได้แก่ สาขาทัศนศิลป์ สาขาวรรณศิลป์ และสาขาศิลปะการแสดง
- (๒) ต้องก่อให้เกิดประโยชน์ในการส่งเสริมการศึกษาศิลปวัฒนธรรมและสุนทรียภาพ โดยจัดขึ้นเพื่อเผยแพร่และถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมและจะต้องไม่มีผลกระทบเชิงลบต่อศีลธรรม จริยธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดำรงของชาติ
- (๓) ต้องมีความชัดเจนในรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับโครงการ เช่น สถานที่พื้นที่เป้าหมาย เพื่อจัดแสดงผลงาน จำนวนผลงาน ช่องทางการเผยแพร่ผลงาน รูปแบบกิจกรรมที่จะเกิดขึ้น และระยะเวลาที่แน่นอนในการดำเนินงาน เป็นต้น
- (๔) ผลผลิตของโครงการต้องมีความชัดเจน โดยปรากฏในรูปแบบของการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะหรือวัฒนธรรมชิ้นใหม่ หรือกิจกรรมด้านวัฒนธรรมประเภทต่าง ๆ และสามารถวัดผลผลิตได้

นอกจากนี้ ในข้อ ๖^{๑๑} ของระเบียบดังกล่าว ยังได้กำหนดลักษณะของโครงการที่ไม่อยู่ในข่ายในการให้การอุดหนุน เช่น การจัดหาครุภัณฑ์ ซึ่งข้อเท็จจริงในปัจจุบันเยาวชนไทยที่อยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ ของประเทศไทยยังขาดการเรียนรู้หรือเข้าถึงในศิลปวัฒนธรรมหลายสาขา โดยเฉพาะด้านสังคีตศิลป์ ซึ่งสาเหตุหนึ่งมาจากข้อจำกัดในอุปกรณ์การเรียนการสอน เพราะอุปกรณ์การศึกษาและเครื่องดนตรีแต่ละชิ้นมีราคาค่อนข้างสูง ขณะที่กองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรมไม่ได้ให้การอุดหนุนด้านการจัดหาครุภัณฑ์ ซึ่งบรรดาอุปกรณ์การศึกษา และอุปกรณ์ประเภทเครื่องดนตรีและนาฏศิลป์ต่างก็จัดอยู่ในหมวดของครุภัณฑ์

ในส่วนของข้อจำกัดในด้านปริมาณเงินกองทุนเพื่อนำมาใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์ของกองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรม นับว่าเป็นอุปสรรคประการสำคัญที่ทำให้กองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรมไม่สามารถดำเนินงานให้เกิดผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนและเกิดความต่อเนื่อง ดังเห็นได้จากการวิเคราะห์กองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรม ตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนากองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรม ๒๕๕๖ - ๒๕๕๙ ซึ่งกองทุนมีจุดอ่อนตรงที่การให้การสนับสนุนงานด้านวัฒนธรรม ทำได้ไม่กว้างขวาง เนื่องจากเงินดอกผลมีจำนวนจำกัด (ประมาณปีละ ๘ ล้านบาท) และกองทุนมีอุปสรรคตรงที่การให้การสนับสนุนงบประมาณด้านนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลยังไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานให้เกิดเป็นรูปธรรมที่มีผลชัดเจนและต่อเนื่อง^{๑๒} ซึ่งหากสามารถผลักดันให้มีกฎหมายว่าด้วยกองทุนสร้างเสริมศิลปะ วัฒนธรรม เป็นกองทุนภาคประชาสังคม ภายใต้การมีส่วนร่วมและการจัดการของภาคประชาชนให้มีผลบังคับใช้ได้ การส่งเสริมงานด้านศิลปะและวัฒนธรรมจะสามารถทำได้อย่างต่อเนื่องและกระจายสู่ประชาชนทุกภาคส่วน โดยมีงบประมาณในการดำเนินการอย่างเพียงพอ

อีกตัวอย่างหนึ่ง ได้แก่ กรณีของกองทุนส่งเสริมศิลปะร่วมสมัยตามพระราชบัญญัติส่งเสริมศิลปะร่วมสมัย พ.ศ. ๒๕๕๑ มีข้อจำกัดตรงที่พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดให้กองทุนมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนเกี่ยวกับการให้การอุดหนุนหรือให้กู้ยืมเงินแก่ผู้ขอรับการส่งเสริมเพื่อดำเนินงานด้านศิลปะร่วมสมัย ตลอดจนการดำเนินการอื่นเกี่ยวกับการส่งเสริมศิลปะร่วมสมัย (มาตรา ๑๔^{๑๓} และมาตรา ๑๗^{๑๔})

^{๑๑} ข้อ ๖ ลักษณะของโครงการดังต่อไปนี้ ไม่อยู่ในข่ายในการให้การอุดหนุน

(๑) โครงการจัดแสดงผลงานศิลปะนิพนธ์ ภาคนิพนธ์ หรือวิทยานิพนธ์ ซึ่งการสร้างสรรค์ผลงาน เป็นไปตามหลักสูตรข้อบังคับของสถานศึกษา

(๒) การจัดหาครุภัณฑ์ การจัดซื้อที่ดิน สิ่งก่อสร้างอาคาร หรือการปรับปรุงซ่อมแซมอาคาร

(๓) โครงการที่ไม่สามารถอ้างอิงรายละเอียดต่าง ๆ ที่แน่นอนได้ มีวัตถุประสงค์ไม่ชัดเจน หรือกระบวนการดำเนินงานไม่ชัดเจน

(๔) โครงการประเภทสังสรรค์ จัดประชุม ชุมนุม เสวนา ศึกษาดูงานของกลุ่มต่าง ๆ

(๕) โครงการที่อาจมีผลกระทบเชิงลบ หรือหมิ่นเหม่ต่อศีลธรรมจริยธรรม ขนบประเพณีที่ดีงาม

^{๑๒} ยุทธศาสตร์การพัฒนากองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรม ๒๕๕๖-๒๕๕๙ กองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรม กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม http://www.culture.go.th/subculture๓/images/M_images/yutasat๒๕๕๖-๒๕๕๙.pdf (สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๗)

^{๑๓} มาตรา ๑๔ ผู้ประกอบอาชีพหรือดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปะร่วมสมัยไม่ว่าจะเป็นบุคคลธรรมดา กลุ่มบุคคล มูลนิธิ สมาคม หรือสถานศึกษา ถ้าประสงค์จะขอรับการอุดหนุนหรือกู้ยืมเงินจากกองทุนเพื่อดำเนินงานด้านศิลปะร่วมสมัย ให้ยื่นคำขอรับการส่งเสริมต่อสำนักงาน โดยจัดทำโครงการขอรับการส่งเสริมซึ่งต้องมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(๑) ชื่อผู้ขอรับการส่งเสริม ชื่อสมาชิกทั้งหมดของผู้ขอรับการส่งเสริมในกรณีที่เป็นการกลุ่มบุคคล ชื่อกรรมการบริหารในกรณีที่มูลนิธิหรือสมาคม หรือชื่อผู้บริหารในกรณีที่สถานศึกษา

โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดความหมายของคำว่า “ศิลปะร่วมสมัย” หมายความว่า ศิลปะที่สร้างสรรค์จากความคิดและประยุกต์อย่างบูรณาการโดยมีวัฒนธรรมเป็นฐานรากสำคัญในการสร้างสรรค์เพื่อรับใช้สังคม (มาตรา ๓ บทนิยามคำว่า “ศิลปะร่วมสมัย”^๔) จึงทำให้ภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องกับศิลปะและวัฒนธรรมในบางด้านที่ไม่ได้มีลักษณะเป็นศิลปะร่วมสมัย เช่น ศิลปะพื้นบ้าน ไม่มีโอกาสได้รับการอุดหนุนจากกองทุน เป็นต้น

๑.๒ ลักษณะการทำงานของภาครัฐส่วนใหญ่เป็นการทำงานเชิงรับ

กฎหมายหลายฉบับที่กำหนดให้มีกองทุนหรือทุนหมุนเวียนโดยมีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมด้านศิลปวัฒนธรรม โดยส่วนใหญ่จะกำหนดกระบวนการให้ภาครัฐต้องรอการร้องขอจากบรรดาศิลปินหรือผู้ที่อยู่ในแวดวงศิลปวัฒนธรรมและต้องการรับการสนับสนุนงบประมาณ โดยที่ภาครัฐยังขาดประสิทธิภาพในการทำงานเชิงรุก ผลก็คือการให้การสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณและด้านอื่น ๆ ไม่กระจายอย่างทั่วถึงและเสมอภาคเท่าเทียมกัน เพราะมีบรรดาศิลปินหรือผู้ปฏิบัติงานด้านศิลปะจำนวนมากที่ขาดการสนับสนุนและไม่ทราบว่า จะดำเนินการอย่างไรเพื่อให้ได้แรงสนับสนุนจากภาครัฐ การให้การสนับสนุนด้านงบประมาณที่ผ่านมาก็มีลักษณะกระจุกตัวและทุ่มเทให้กับกลุ่มคนเพียงบางกลุ่มที่มีชื่อเสียงและมีโอกาสทำผลงานสร้างชื่อเสียงให้กับประเทศ งบประมาณที่เหลืออยู่ก็ไม่เพียงพอที่จะจัดสรรให้แก่บรรดาศิลปินหรือผู้ปฏิบัติงานด้านศิลปะอื่น ๆ ที่ด้อยโอกาสหรือห่างไกลจากศูนย์กลางอำนาจ

นอกจากนี้ เงินที่ให้การสนับสนุน ส่วนใหญ่ก็มีลักษณะให้เปล่า ไม่ปรากฏชัดว่ามีการติดตามประเมินผลว่าได้นำเงินที่ได้รับการสนับสนุนไปใช้จ่ายอย่างคุ้มค่า และก่อให้เกิดการพัฒนาหรือต่อยอดงานศิลปะและวัฒนธรรมในด้านนั้น ๆ ในระยะยาวหรือไม่ อย่างไร

๑.๓ การขาดกลไกการประสานงานระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ

การขาดองค์กรภาคประชาชนที่จะรองรับการประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน ทำให้ขาดกลไกหลักในการเชื่อมโยง ประสานงานและบูรณาการระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในขณะเดียวกันบุคลากรในหน่วยงานภาครัฐก็ขาดความเข้าใจในงานศิลปะและวัฒนธรรม จึงส่งเสริมสนับสนุนศิลปะและวัฒนธรรมไม่ตรงจุด ไม่ตรงประเด็น ก่อให้เกิดปัญหาตามมาอีกมากมาย อาทิ การทำงานที่ซ้ำซ้อน การไม่มีเงินทุนสนับสนุนด้านศิลปวัฒนธรรมอย่างเพียงพอ กลุ่มศิลปินไม่มีอำนาจต่อรอง และการถูกจำกัดพื้นที่ในการแสดงศักยภาพ เป็นต้น

(๒) รายละเอียดแห่งสิทธิบัตร ทรัพย์สิน และภาระผูกพันต่าง ๆ ของผู้ขอรับการส่งเสริม

(๓) รายละเอียดของโครงการ ได้แก่ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิธีดำเนินงาน ระยะเวลาในการดำเนินโครงการ แผนปฏิบัติการ สถานที่ ผู้รับผิดชอบ งบประมาณ และผลที่คาดว่าจะได้รับ

(๔) ชื่อของผู้ให้การสนับสนุนทางการเงินหรือประโยชน์อื่นพร้อมรายละเอียดในการให้การสนับสนุน

(๕) รายละเอียดอื่นตามที่คณะกรรมการกำหนด

^๔ มาตรา ๑๗ ให้จัดตั้งกองทุนขึ้นกองทุนหนึ่งในสำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยกระทรวงวัฒนธรรม เรียกว่า “กองทุนส่งเสริมศิลปะร่วมสมัย” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนเกี่ยวกับการให้การอุดหนุนหรือให้กู้ยืมเงินแก่ผู้ขอรับการส่งเสริม ตลอดจนการดำเนินการอื่นเกี่ยวกับการส่งเสริมศิลปะร่วมสมัยตามพระราชบัญญัตินี้

^๕ มาตรา ๓ ในพระราชบัญญัตินี้ “ศิลปะร่วมสมัย” หมายถึง ศิลปะที่สร้างสรรค์จากความคิดและประยุกต์อย่างบูรณาการ โดยมีวัฒนธรรมเป็นฐานรากสำคัญในการสร้างสรรค์เพื่อรับใช้สังคม

๑.๔ กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพศิลปินหรือผู้ปฏิบัติงานด้านศิลปะในด้านต่าง ๆ ขาดความเข้มแข็ง และไม่มีเครือข่ายที่กว้างขวาง

ในปัจจุบัน การรวมตัวกันของกลุ่มศิลปินหรือผู้ปฏิบัติงานด้านศิลปะยังไม่เข้มแข็งเพียงพอ เนื่องจากบรรดาศิลปินหรือผู้ปฏิบัติงานด้านศิลปะ การสร้างสรรค์งานส่วนใหญ่ก็จะเป็นไปเพื่อการเลี้ยงชีพ ดังนั้น การรวมกลุ่มของบรรดาผู้ที่อยู่ในแวดวงศิลปวัฒนธรรมสาขาเดียวกันหรือด้านเดียวกันจึงมีอยู่อย่างกระจัดกระจายไปตามพื้นที่ต่าง ๆ และศิลปินบางสาขาก็ขาดพื้นที่ในการเผยแพร่ผลงาน เนื่องจากแนวคิดในระบบทุนนิยมเข้ามามีอิทธิพล ทำให้ทุกอย่างต้องมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง พื้นที่สาธารณะที่ไม่มีค่าใช้จ่ายหรือค่าใช้จ่ายน้อยก็หาได้ยากในปัจจุบัน

กรณีที่มีการเรียกร้องในเรื่องหนึ่งเรื่องใดของบรรดาศิลปินหรือผู้ปฏิบัติงานด้านศิลปะ ซึ่งมักจะมีตัวแทนกลุ่มศิลปินเป็นผู้เรียกร้อง ส่วนใหญ่ก็จะเป็นผู้นำกลุ่มที่มาจากเพียงบางกลุ่มเท่านั้นโดยที่มิได้เป็นตัวแทนจากบรรดาผู้ที่อยู่ในแวดวงศิลปวัฒนธรรมด้านนั้น ๆ ทั้งหมด อย่างไรก็ตาม นอกจากศิลปินหรือผู้ปฏิบัติงานด้านศิลปะแล้ว ยังมีผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมหรือขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และด้านประวัติศาสตร์ที่ถือว่ามีส่วนสำคัญในการสืบทอดและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ดังนั้น จึงถึงเวลาแล้วที่จะต้องผลักดันให้มีการรวมกลุ่มผู้ที่อยู่ในแวดวงศิลปวัฒนธรรมในสาขาและด้านต่าง ๆ ให้ชัดเจน และต้องมีตัวแทนภาคประชาชนที่มาจากการคัดเลือกของผู้ที่อยู่ในแวดวงศิลปวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ เพื่อทำหน้าที่สื่อสารและส่งผ่านแนวคิด รวมถึงข้อเสนอถึงทิศทางในการพัฒนาศิลปวัฒนธรรมให้เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม

๑.๕ ศิลปินหรือผู้ที่เป็นเจ้าของผลงานศิลปะไม่ได้รับการคุ้มครองผลงานอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพเพียงพอ

ตามที่ปรากฏเป็นข่าวอยู่เสมอว่าผลงานของศิลปินถูกลอกเลียนแบบหรือถูกละเมิดลิขสิทธิ์หรืออาจมีกรณีที่ศิลปินบางคนถูกนำภาพไปเผยแพร่เพื่อโฆษณาสินค้าหรือบริการในทางที่เสื่อมเสียโดยที่ศิลปินผู้นั้นไม่รู้ไม่เห็นยินยอมด้วย และแม้ว่าจะมีกฎหมายลิขสิทธิ์ที่ให้ความคุ้มครองผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้นและให้ความคุ้มครองสิทธินักแสดงก็ตาม แต่ศิลปินผู้นั้นก็ต้องเรียกร้องขอความเป็นธรรมด้วยตัวเอง กว่าที่ภาครัฐจะเข้ามาช่วยเหลือหรือให้ความคุ้มครองก็เป็นไปอย่างล่าช้า ซึ่งความเสียหายที่เกิดขึ้นบางอย่างก็ไม่สามารถแก้ไขวยาให้กลับคืนมาได้ ส่วนหนึ่งก็มาจากบุคลากรที่เกี่ยวข้องรวมถึงตัวศิลปินไม่ได้รับการพัฒนาศักยภาพที่ดีพอ กลุ่มศิลปินในสาขาหรือในด้านนั้น ๆ ไม่มีการรวมตัวเป็นองค์กรที่มีความเข้มแข็งเพียงพอที่จะให้ความคุ้มครองบรรดาศิลปินหรือผู้ปฏิบัติงานด้านศิลปะที่อยู่ในวงการเดียวกันได้

๑.๖ อิทธิพลจากศิลปวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาครอบงำวิถีชีวิตและค่านิยมของคนไทย

ทุกวันนี้คนไทยรับเอาอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาอยู่ในวิถีชีวิตโดยผ่านทางสื่อต่าง ๆ เกือบจะตลอดเวลา ดังปรากฏจากกระแสเกาหลีญี่ปุ่นที่กำลังมาแรง ทำให้คนไทยจำนวนไม่น้อยที่คลั่งไคล้ในศิลปวัฒนธรรมต่างชาติแทนที่จะเป็นศิลปวัฒนธรรมไทย ศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนไทยถูกแทรกซึมและเปลี่ยนแปลงไปตามลำดับจนแทบไม่เหลือเค้าเดิม ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องกำหนดเป้าหมายและทิศทางในการส่งเสริม สนับสนุน อนุรักษ์ และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมสู่สังคมโลก จึงต้องอาศัยความร่วมมือและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งภาครัฐและภาคประชาชน ซึ่งจะเป็นการสอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐบาล และสอดคล้องกับเป้าหมายของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนด้านวัฒนธรรม เนื่องจากศิลปวัฒนธรรมนับว่าเป็นเครื่องมือในการยึดโยง หล่อหลอมให้คนในชาติมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจ และสร้างความมั่นคงของชาติ

โดยสรุปจากสถานการณ์และประเด็นปัญหาดังกล่าว การปฏิรูปด้านศิลปะและวัฒนธรรม เพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ จึงจำเป็นต้องเริ่มจากการสร้างดุลยภาพในการบริหารจัดการด้านศิลปะและวัฒนธรรม ระหว่างองค์กรภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน การจัดทำแผนแม่บทระดับชาติว่าด้วยศิลปะ วัฒนธรรม ภายใต้การมีส่วนร่วมและจัดการของภาคประชาชน การจัดตั้งองค์กรสมัชชาศิลปะและวัฒนธรรมแห่งชาติ การส่งเสริมและสนับสนุนการเปิดพื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่สื่อทุกรูปแบบ การจัดให้มีกองทุนสร้างเสริมศิลปะ วัฒนธรรม เป็นกองทุนภาคประชาสังคม ภายใต้การมีส่วนร่วม และการจัดการของภาคประชาชน และการส่งเสริม สนับสนุนให้บุคคลมีสิทธิเสรีภาพในการเรียนรู้และเข้าถึงศิลปะ วัฒนธรรม ค่านิยม และจริยธรรมอย่างเท่าเทียมกัน

๒. กรอบความคิดและแนวทางการปฏิรูปด้านศิลปะและวัฒนธรรม

จากการศึกษาสถานการณ์และประเด็นปัญหาดังกล่าว จึงนำมาสู่ข้อสรุปกรอบและประเด็นการปฏิรูปด้านศิลปะและวัฒนธรรมเพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ๖ ประการ คือ

๑) การสร้างดุลยภาพแห่งอำนาจการจัดการด้านศิลปะและวัฒนธรรม โดยคำนึงถึงสามภาคส่วนสำคัญ คือ ภาครัฐ (ราชการ) ภาคเอกชน (ธุรกิจ) และภาคประชาชน (สังคม)

๒) การจัดตั้งองค์กรสมัชชาศิลปะและวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งเป็นองค์กรภาคประชาสังคม เพื่อส่งเสริม พัฒนา ปกป้อง พื้นฟู อนุรักษ์ เผยแพร่ และสืบสานงานด้านศิลปะ วัฒนธรรม อันหลากหลาย ภายใต้การมีส่วนร่วมและการจัดการของภาคประชาชน สร้างเครือข่ายความเข้มแข็งของการจัดการ ระบบและกลไกที่เกี่ยวข้อง

๓) การจัดให้มีแผนแม่บทระดับชาติว่าด้วยศิลปะ วัฒนธรรม ภายใต้การมีส่วนร่วมและจัดการของภาคประชาชน เพื่อการพัฒนาผู้สร้าง ผู้เสพ และผู้สนับสนุนงานศิลปะและวัฒนธรรม การกำหนดนโยบาย แนวทางการส่งเสริม พัฒนา ปกป้อง พื้นฟู อนุรักษ์ เผยแพร่ และสืบสานศิลปะ วัฒนธรรม รวมถึงการพัฒนามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ โดยใช้ฐานคุณค่าทางศิลปะและวัฒนธรรม

๔) การส่งเสริมและสนับสนุนการเปิดพื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่สื่อทุกรูปแบบ สำหรับกิจกรรมด้านศิลปะ วัฒนธรรม เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการเปิดพื้นที่สร้างสรรค์และแหล่งเรียนรู้ที่ หลากหลาย มีคุณภาพ ครอบคลุม ทัวถึงและต่อเนื่อง สร้างการมีส่วนร่วม สร้างและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคม โดยใช้ฐานคุณค่าของศิลปะ วัฒนธรรม

๕) การจัดตั้งให้มีกองทุนสร้างเสริมศิลปะ วัฒนธรรม เป็นกองทุนภาคประชาสังคม ภายใต้การมีส่วนร่วมและการจัดการของภาคประชาชน เพื่อสร้างศักยภาพในการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง

๖) การส่งเสริม สนับสนุนให้บุคคลมีสิทธิเสรีภาพในการเรียนรู้และเข้าถึงศิลปะ วัฒนธรรม ค่านิยม และจริยธรรมอย่างเท่าเทียมกัน

๒.๑ กรอบหลักการปฏิรูป (Conceptual Design & Conceptual Framework)

“ศิลปะ วัฒนธรรมเพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ”

ศิลปะและวัฒนธรรม มีส่วนสำคัญในการหล่อหลอม สร้างเสริม และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ยกระดับความตื่นรู้ทางปัญญา ยกระดับความฉลาดรู้ด้านสื่อและสุขภาพ บนพื้นฐานของความดีความงามและความสุข ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในชุมชน ห้องถิ่น ภูมิภาค และประเทศชาติ รวมทั้งสามารถนำมาเป็นทุนและพลังในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์

๒.๒ วิสัยทัศน์และเป้าหมายหลักภายในปี ๒๕๗๕

ประชาชนคนไทยเป็นศูนย์กลางแห่งการบูรณาการในการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ การเข้าถึง การมีส่วนร่วมในการสร้างคุณภาพการบริหารจัดการด้านศิลปะและวัฒนธรรม โดยมีองค์กรสมาชิกศิลปะและวัฒนธรรมแห่งชาติ กองทุนสร้างเสริมศิลปะ วัฒนธรรม เกิดแผนแม่บทระดับชาติ พื้นที่กายภาพและพื้นที่สื่อที่ทั่วถึง มีคุณภาพและหลากหลาย พัฒนาผู้สร้าง ผู้เสพ และผู้สนับสนุนอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ บนฐานคุณค่าของศิลปะและวัฒนธรรม สร้างค่านิยมบนฐานของคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล ลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรม และสร้างสังคมอยู่เย็นเป็นสุขอย่างยั่งยืน

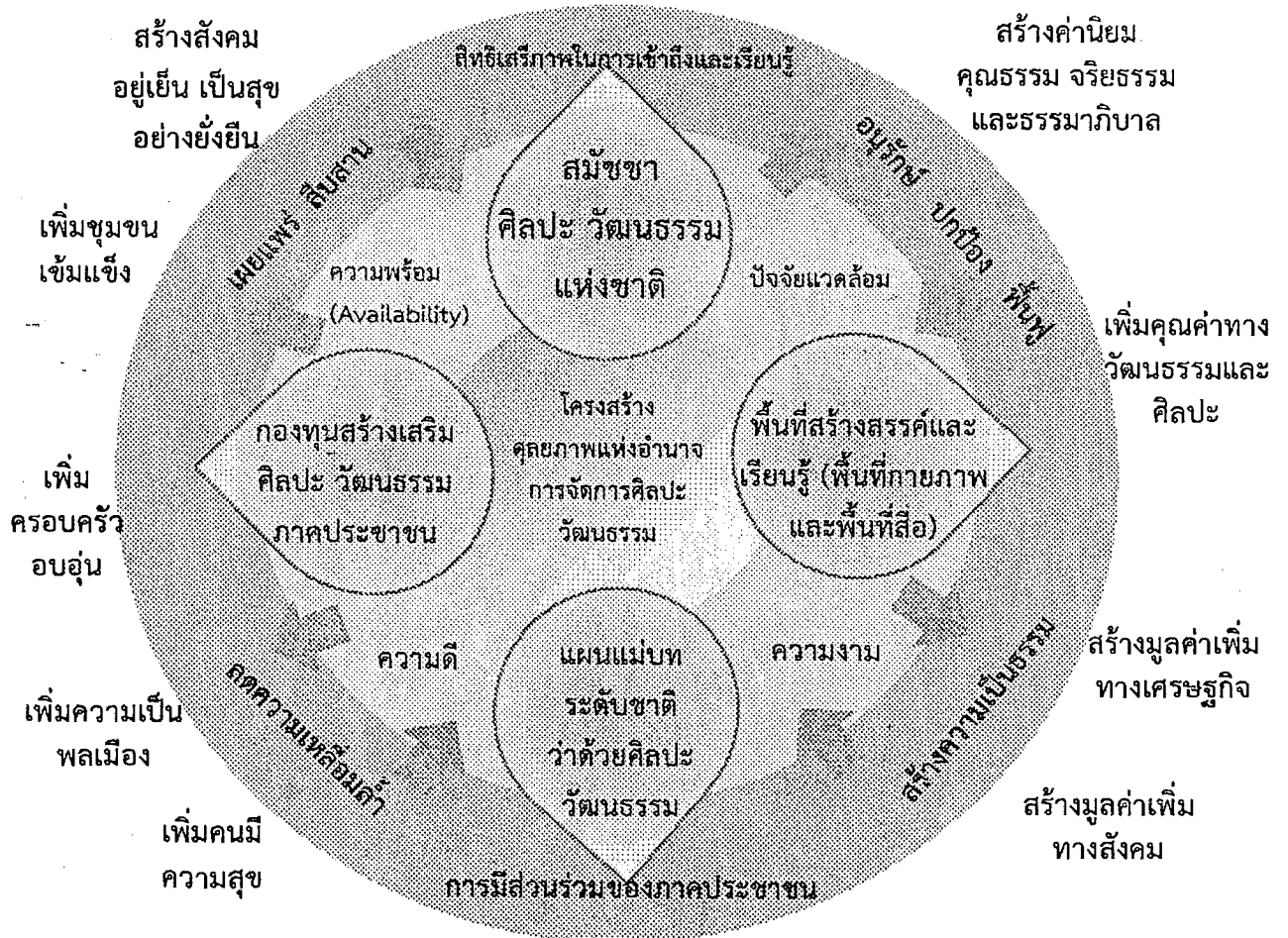
๒.๓ ยุทธศาสตร์ของการปฏิรูป

ยุทธศาสตร์ของการปฏิรูปศิลปะ วัฒนธรรมเพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เป็นยุทธศาสตร์ที่มุ่งให้ประชาชนคนไทยมีขีดความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility) ปัจจัยแวดล้อม ด้วยการสร้างเสริมความพร้อม (Availability) ทางปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อประโยชน์ต่อการปรับโครงสร้าง ระบบ กลไก และสร้างคุณภาพแห่งอำนาจการจัดการศิลปะและวัฒนธรรม บนพื้นฐานของสติปัญญา และความสุขของมิตินศิลปะและวัฒนธรรม ที่นำไปสู่การเพิ่มคนที่มีความสุข เพิ่มความเป็นพลเมือง เพิ่มครอบครัวอบอุ่น เพิ่มชุมชนเข้มแข็ง และสร้างวิถีชีวิตและสังคมที่มีความอยู่เย็นเป็นสุขอย่างยั่งยืน เน้นการสร้างค่านิยม บนฐานคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาล เพิ่มคุณค่าแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ศิลปะ และศาสนา เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืนนั้น มียุทธศาสตร์ ๒ ส่วน ส่วนที่ ๑ คือ ยุทธศาสตร์การปฏิรูปเพื่อการสร้างคุณภาพแห่งอำนาจการจัดการด้านศิลปะและวัฒนธรรมในระยะยาว และส่วนที่ ๒ คือ มาตรการเร่งด่วนเพื่อปกป้อง พื้นฟู สืบสาน อนุรักษ์ และพัฒนาศิลปะและวัฒนธรรม

ส่วนที่ ๑ ยุทธศาสตร์การปฏิรูปเพื่อสร้างคุณภาพแห่งอำนาจการจัดการศิลปะและวัฒนธรรม

ยุทธศาสตร์หลักของการปฏิรูป คือ การสร้างคุณภาพแห่งอำนาจการจัดการศิลปะและวัฒนธรรม ภายใต้การมีส่วนร่วมและการจัดการของภาคประชาชน ซึ่งในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงได้กำหนดเป็น ๔ ยุทธศาสตร์ย่อย คือ การสร้างความยั่งยืนด้วยแผนแม่บทระดับชาติว่าด้วยศิลปะ วัฒนธรรม ภายใต้การมีส่วนร่วมและการจัดการของภาคประชาชน การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งของการจัดการ ระบบและกลไก ด้วยองค์กรสมาชิกศิลปะและวัฒนธรรมแห่งชาติ การสร้างศักยภาพในการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องด้วยกองทุนสร้างเสริมศิลปะ วัฒนธรรม ภายใต้การมีส่วนร่วมและการจัดการของภาคประชาชน และการพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์และพื้นที่การเรียนรู้ที่หลากหลาย

กรอบความคิดรวบยอดของการปฏิรูป และความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันระหว่างยุทธศาสตร์หลักและยุทธศาสตร์ย่อย ปรากฏรายละเอียดดังแผนภาพที่ ๒.๑

ภาพที่ ๒.๑ กรอบความคิดรวบยอดของ “ยุทธศาสตร์การปฏิรูป”

๒.๓.๑ ยุทธศาสตร์การจัดให้มีแผนแม่บทระดับชาติว่าด้วยศิลปะ วัฒนธรรมภายใต้การมีส่วนร่วมและจัดการของภาคประชาชน

แผนแม่บท (Master Plan) หมายถึง นโยบายและแผนงานหลักขององค์กรหรือหน่วยงานหนึ่ง ๆ ที่มุ่งตอบวิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์หลัก โดยแผนงานนี้จะถูกนำมาใช้เป็นต้นแบบและเป็นแนวทางให้แผนงานย่อยต่าง ๆ ดำเนินไปอย่างสอดคล้องและอยู่ในทิศทางเดียวกัน

การกำหนดให้มีแผนแม่บทระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาศิลปะ วัฒนธรรม ภายใต้การมีส่วนร่วมและจัดการของภาคประชาชน คือการกำหนดให้มีนโยบาย แผนงาน แนวทางและมาตรการในการพัฒนาผู้สร้าง ผู้เสพ และผู้สนับสนุนงานศิลปะและวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบและครบวงจร ทั้งจะต้องเป็นแผนหลักที่กำหนดนโยบาย แนวทางการส่งเสริม พัฒนา ปกป้อง พัฒนา อนุรักษ์ เผยแพร่ และสืบสานศิลปะ วัฒนธรรมอย่างบูรณาการทั้งในเชิงรุกและเชิงลึก ให้มีทั้ง “คุณค่า” และ “มูลค่า” ในเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ อันได้แก่ นโยบายการอนุรักษ์ พัฒนา ส่งเสริม จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีและทรงคุณค่าของชาติและของท้องถิ่น นโยบายการคุ้มครองดูแลรักษา การบูรณะ การซ่อมแซมโบราณสถาน

โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ นโยบายด้านการท่องเที่ยวด้วยการเผยแพร่ประเทศไทย ในด้านความงามของโบราณสถาน โบราณวัตถุ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา เพื่อชักจูงให้มีการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย เป็นต้น

๒.๓.๒ ยุทธศาสตร์การจัดตั้งองค์กรสมัชชาศิลปะและวัฒนธรรมแห่งชาติ

การจัดให้มีองค์กรสมัชชาศิลปะและวัฒนธรรมแห่งชาติ ภาคประชาชน จะเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยหนุนเสริมการทำงานด้านศิลปะและวัฒนธรรมให้มีลักษณะบูรณาการกันมากขึ้น ทั้งยังเสริมการทำงานกับภาครัฐให้คล่องตัวยิ่งขึ้น โดยการประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับภาคประชาชนในลักษณะที่ไม่ซ้ำซ้อนกับเน้นการทำงานบูรณาการกับกระทรวงและหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องในเชิงบูรณาการ เน้นการสร้างเครือข่ายวัฒนธรรม เครือข่ายศิลปิน เครือข่ายความเข้มแข็งของการจัดการ ระบบและกลไกที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะเรื่องของกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองคนทำงานศิลปะ ให้มีหลักประกันในการเลี้ยงชีพ ดูแลชีวิตความเป็นอยู่ของศิลปิน ซึ่งถือว่าเป็นบุคคลที่มีคุณค่าต่อแผ่นดินไทย ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ตลอดจนเสนอแนะและผลักดันให้มีมาตรการทางภาษีที่จูงใจให้หน่วยงานภาครัฐกิจเอกชนหรือองค์กรอิสระที่สนับสนุนกิจกรรมศิลปะและวัฒนธรรมแก่สาธารณะโดยไม่หวังผลกำไร ทั้งนี้ ในการจัดตั้งและการดำเนินการขององค์กรสมัชชาศิลปะและวัฒนธรรมแห่งชาติ ภาคประชาชน จะต้องได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาล

ภารกิจหลักขององค์กรสมัชชาศิลปะและวัฒนธรรมแห่งชาติ ภาคประชาชน คือ การผลักดันการพัฒนางานด้านศิลปวัฒนธรรมให้บังเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม และนำไปสู่การกำหนดแนวทางในการพัฒนาในระดับนโยบาย โดยองค์กรสมัชชาศิลปะและวัฒนธรรมแห่งชาติ ภาคประชาชน ต้องจัดให้มีการประชุมเพื่อพิจารณาแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมภาคประชาชนร่วมกับผู้ประกอบอาชีพศิลปินหรือเป็นผู้ปฏิบัติงานด้านศิลปะในสาขาต่าง ๆ เพื่อผลักดันให้มีการจัดทำแผนการส่งเสริมและสนับสนุนศิลปวัฒนธรรม และประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ตลอดจนสร้างความร่วมมือระหว่างภาคประชาชนและภาครัฐเพื่อให้มีการนำแผนการส่งเสริมและสนับสนุนดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับคณะกรรมการหรือสมาชิกองค์กรสมัชชาศิลปะและวัฒนธรรมแห่งชาติ ภาคประชาชน จะต้องมาจากหลากหลายสาขาอาชีพที่เกี่ยวข้องกับศิลปะและวัฒนธรรม ได้แก่

(๑) สมาชิกซึ่งมาจากผู้ประกอบอาชีพศิลปินหรือเป็นผู้ปฏิบัติงานด้านศิลปะ และมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ในด้านคีตศิลป์ ทัศนศิลป์ วรรณศิลป์ ศิลปะการแสดง ศิลปะพื้นบ้าน และออกแบบ

(๒) สมาชิกซึ่งมาจากผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมหรือขนบธรรมเนียมประเพณี ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และด้านประวัติศาสตร์ ในภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

(๓) สมาชิกซึ่งมาจากผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการเรียนการสอนและให้ปริญญาในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม

(๔) สมาชิกซึ่งมาจากผู้แทนองค์กรเอกชนที่มีวัตถุประสงค์ในการอนุรักษ์หรือส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ ค่านิยมอันดีงาม หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น

(๕) สมาชิกซึ่งมาจากผู้แทนองค์กรเอกชนที่มีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการดำเนินงานด้านชาติพันธุ์

(๖) สมาชิกซึ่งมาจากผู้แทนองค์กรเอกชนที่มีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการพัฒนาคุ้มครองหรือช่วยเหลือในด้านเด็ก ด้านผู้พิการ ด้านผู้สูงอายุ ด้านครอบครัวและสตรี และด้านแรงงาน

๒.๓.๓ การจัดตั้งกองทุนสร้างเสริมศิลปะ วัฒนธรรม ภาคประชาชน

รัฐต้องจัดให้มีกฎหมายกองทุนสร้างเสริมศิลปะ วัฒนธรรม ภาคประชาชน เป็นกองทุนอิสระ มีสถานภาพเป็นนิติบุคคล โดยวัตถุประสงค์สำคัญของการจัดตั้งกองทุนฯ มีดังนี้

(๑) ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมภาคประชาชน ตามนโยบายและแผนงานขององค์กรสมัชชาศิลปะและวัฒนธรรมแห่งชาติ

(๒) สนับสนุนการดำเนินงานองค์กรสมัชชาศิลปะและวัฒนธรรมแห่งชาติ

(๓) ส่งเสริมจิตสำนึกในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และความหลากหลายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

(๔) ส่งเสริมหรือสนับสนุนให้เกิดงานสร้างสรรค์ทางศิลปวัฒนธรรมภาคประชาชน ที่แสดงออกถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์

(๕) ส่งเสริมหรือสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรและเครือข่ายศิลปวัฒนธรรมภาคประชาชน

(๖) ส่งเสริมหรือสนับสนุนให้เกิดพื้นที่และกิจกรรมศิลปวัฒนธรรมภาคประชาชนอย่างทั่วถึง

(๗) ประสานให้ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนเห็นความสำคัญและร่วมสนับสนุนการดำเนินงานด้านศิลปวัฒนธรรมภาคประชาชน

กรอบแหล่งงบประมาณของกองทุนฯ ประกอบด้วย

(๑) เงินทุนประเดิมและเงินอุดหนุนจากรัฐบาล

(๒) เงินบำรุงที่กองทุนจัดเก็บจากการประกันภัยชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรไทย

(๓) เงินบำรุงกองทุนที่จัดเก็บจากภาษีสรรพสามิตที่เกี่ยวข้องตามที่รัฐบาลกำหนดให้ เช่น เพดานไม่เกินร้อยละ ๑.๕ ของภาษีสรรพสามิตเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และยาสูบ เป็นต้น

(๔) เงินอุดหนุนจากภาคเอกชนหรือองค์กรอื่น รวมทั้งจากต่างประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศ และเงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้ทูลให้

(๕) ค่าธรรมเนียม ค่าบำรุง ค่าตอบแทน ค่าบริการ หรือรายได้จากการดำเนินการ

(๖) ดอกผลของเงินหรือรายได้จากทรัพย์สินของกองทุน

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการกองทุนฯ

คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจหน้าที่ควบคุมดูแลกองทุนให้ดำเนินกิจการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ รวมทั้งอำนาจต่อไปนี้

(๑) กำหนดนโยบายการบริหารงาน และให้ความเห็นชอบแผนการดำเนินงานของกองทุน ที่สอดคล้องกันกับนโยบายและแผนงานขององค์กรสมัชชาศิลปะและวัฒนธรรมแห่งชาติ

(๒) ให้ความเห็นชอบแผนการดำเนินงานประจำปี แผนการเงินและงบประมาณประจำปีของสำนักงาน

(๓) ควบคุมการใช้จ่ายเงินหรือทรัพย์สินของกองทุนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และข้อบังคับที่คณะกรรมการกำหนด

(๔) พิจารณานุมัติโครงการหรือกิจกรรมที่ได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนจากกองทุนตามข้อบังคับที่ตามนโยบายและแผนงานของสภามหาวิทยาลัยและวัฒนธรรมแห่งชาติกำหนด

(๕) ติดตามและประเมินผลการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่ได้รับการส่งเสริมหรือสนับสนุนจากกองทุน

(๖) ระดมเงินทุนจากแหล่งต่าง ๆ เข้าสู่กองทุน

(๗) ออกข้อบังคับอื่น ๆ ตามที่เห็นสมควรเพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติการตามที่คณะกรรมการมอบหมาย สอดคล้องกันกับนโยบายและแผนงานขององค์กรสภามหาวิทยาลัยและวัฒนธรรมแห่งชาติ

๒.๓.๔ การส่งเสริมและสนับสนุนการเปิดพื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่สื่อทุกรูปแบบ

ในด้านพื้นที่กายภาพ ปัจจุบันมีพื้นที่สาธารณะอยู่มากมาย อาทิ ฟุตบาท ถนน สถานีขนส่งสาธารณะ สถานที่ราชการ ได้ถูกยึดเป็นพื้นที่โฆษณาสินค้า พื้นที่เหล่านี้โดยเฉพาะในเขตเมือง ควรปรับใหม่ภายใต้แนวคิดการสร้างพื้นที่ให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนทั้งในฐานะที่เป็นผู้สร้างและผู้เสพศิลปะ ซึ่งสามารถพัฒนาไปถึงขั้นการจัดโซนนิ่งทางศิลปะในเขตเมืองได้ การขยายพื้นที่ให้กับศิลปวัฒนธรรมภาคประชาชน เป็นเรื่องเร่งด่วนเพราะการแก้ปัญหาพื้นที่จะนำไปสู่การขยายโอกาสของประชาชนในการเรียนรู้และเข้าถึงศิลปะที่หลากหลาย สำหรับศิลปินผู้สร้างงานก็จะได้รับประโยชน์จากการมีอาชีพและโอกาสในการพัฒนาและเป็นฐานของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ต่อไปในอนาคต

ในด้านพื้นที่สื่อ โดยเฉพาะวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งคลื่นความถี่เป็นสาธารณะนั้น ปัจจุบันมีหลายช่องทางครอบคลุมเกือบทุกพื้นที่ สื่อโทรทัศน์ ประกอบด้วยโทรทัศน์แบบไม่บอกรับสมาชิกระบบภาคพื้นดิน (terrestrial television) หรือ ฟรีทีวี (free TV) จำนวนทั้งหมด ๖ สถานี (สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง ๓ สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง ๕ สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง ๗ สถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย และสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส) โทรทัศน์ระบบเคเบิล (cable television) จำนวนประมาณ ๙๙๐ สถานี และโทรทัศน์ระบบดาวเทียม (satellite television) จำนวน ๕๙๖ ช่องรายการ วิทยุกระจายเสียง ประกอบด้วย สถานีวิทยุกระจายเสียง (คลื่นหลัก) จำนวน ๕๒๕ สถานี และวิทยุกระจายเสียงชุมชน ณ ปี พ.ศ. ๒๕๕๕ จำนวน ๖,๕๙๙ สถานี^{๑๖}

จากการศึกษา พบว่า ประชาชนจำนวน ๖๓ ล้านคน หรือร้อยละ ๘๘ ของประชาชนคนไทย สามารถเข้าถึงกิจการโทรทัศน์ได้ ในขณะที่ประชาชนจำนวน ๔๐ ล้านคน สามารถเข้าถึงกิจการวิทยุกระจายเสียง โดยมีประชาชนเพียง ๑๒ ล้านคนเท่านั้นที่เป็นผู้รับข้อมูลข่าวสารผ่านทางหนังสือพิมพ์^{๑๗} ดังนั้นจึงเห็นว่ากิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์เป็นสื่อที่ทรงอิทธิพลสูงต่อการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน

การส่งเสริมและสนับสนุนการเปิดพื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่สื่อทุกรูปแบบเป็นมาตรการเร่งด่วนที่สามารถทำได้ทันทีโดยความร่วมมือกับชุมชน ท้องที่ ท้องถิ่น เพื่อให้เกิดพื้นที่การจัดแสดงผลงานศิลปะ และวัฒนธรรมอย่างกว้างขวางหลากหลายมิติ เป็นประจำและต่อเนื่อง ทั้งนี้ อาจมีการกำหนดเขตพื้นที่ศิลปะและวัฒนธรรม การสร้างศูนย์ศิลปะและวัฒนธรรมระดับชาติในภูมิภาคต่าง ๆ การส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากหอประชุม สโมสร ลาน เวทีที่มีอยู่แล้ว โดยเฉพาะพื้นที่ของหน่วยงานราชการและสถานศึกษา

^{๑๖} เกศินี จุฑาวิจิตร. การสื่อสารกับสังคม. (นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, ๒๕๕๗), หน้า ๑๒๗.

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๑๒๖.

เป็นต้น นอกจากนี้ก็อาจมีการพัฒนาพื้นที่เพื่อให้เกิดแหล่งเรียนรู้ทางศิลปะ วัฒนธรรมที่หลากหลาย มีคุณภาพ ครอบคลุมความสนใจของคนทุกเพศวัยในชุมชน มีการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์เชิงปัญญา เช่น เวที การรับฟังและแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นกับเจ้าภาพในพื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่สื่อ แบบคู่ขนานไปกับการจัดกิจกรรมด้านศิลปะ และวัฒนธรรม เป็นต้น

ส่วนที่ ๒ มาตรการเร่งด่วนเพื่อปกป้อง พื้นฟู สืบสาน อนุรักษ์ และพัฒนาศิลปะและ วัฒนธรรม

๒.๔.๑ การส่งเสริม สนับสนุนให้บุคคลมีสิทธิเสรีภาพในการเข้าถึงและเรียนรู้ศิลปะ และวัฒนธรรม อย่างเท่าเทียมกัน

รัฐต้องเร่งรัดให้ทุกชุมชนท้องถิ่นมี “พื้นที่สร้างสรรค์” หรือ “แหล่งเรียนรู้” เป็นพื้นที่ ทางกายภาพหรือพื้นที่สาธารณะสำหรับจัดแสดงผลงานทางศิลปะและวัฒนธรรมที่หลากหลายประเภทสาขา เพื่อให้ประชาชนท้องถิ่น ศิลปินพื้นบ้านมีเวทีในการเผยแพร่ผลงาน ส่วนผู้เสกก็ได้มีโอกาสในการเข้าถึงและ เรียนรู้้อย่างเท่าเทียมกัน ทั้งนี้ ต้องมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเจ้าภาพหลัก ภายใต้การออกแบบและ บริหารจัดการโดยชุมชนหรือองค์กรภาคประชาชน

๒.๔.๒ ใช้มาตรการทางภาษีแก่ผู้สนับสนุนหรือให้การส่งเสริม เผยแพร่งานศิลปะและ วัฒนธรรม

รัฐต้องใช้มาตรการลดหย่อนภาษีให้แก่ผู้ประกอบการหรือองค์กรภาคธุรกิจ ที่สนับสนุน หรือเปิดพื้นที่ หรือเข้าร่วมการพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพให้เป็นพื้นที่สร้างสรรค์หรือแหล่งเรียนรู้ ทางศิลปะและวัฒนธรรมโดยไม่หวังผลกำไร

๒.๔.๓ กำหนดให้มีรายการด้านศิลปะและวัฒนธรรมในพื้นที่สื่อ ในสัดส่วนที่เหมาะสม เมื่อเปรียบเทียบกับรายการทั้งหมด ในช่วงเวลาการออกอากาศที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายหลัก

รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ จะต้องกำหนดให้วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ทั้งสถานี วิทยุกระจายเสียง (คลื่นหลัก) วิทยุกระจายเสียงชุมชน โทรทัศน์แบบไม่บอกรับสมาชิกระบบภาคพื้นดินหรือ ฟรีทีวี โทรทัศน์ระบบเคเบิล และโทรทัศน์ระบบดาวเทียม มีรายการด้านศิลปะและวัฒนธรรมในพื้นที่สื่อ ในสัดส่วนที่เหมาะสม อย่างน้อยร้อยละ ๒๕ เมื่อเปรียบเทียบกับรายการทั้งหมด โดยออกอากาศในช่วงเวลา ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายหลัก

๒.๔.๔ บทบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองผลงานของศิลปิน

ควรมีบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองผลงานของศิลปินหรือผู้ปฏิบัติงานด้านศิลปะมิให้ ถูกละเมิดหรือนำไปเผยแพร่ใช้ประโยชน์ในทางที่เสื่อมเสีย เพราะผลงานของเหล่าบรรดาศิลปินหรือ ผู้ปฏิบัติงานด้านศิลปะไม่ว่าจะมีชื่อเสียงหรือไม่ก็ถือว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ จึงสมควรที่จะได้รับความคุ้มครองและมีการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นการ ให้คำปรึกษา เข้าช่วยเหลือด้านคดีความและการชดใช้เยียวยาความเสียหายในเบื้องต้น หรือการให้ความช่วยเหลือ ด้านต่าง ๆ

๓. ขอบเขตงานปฏิรูประยะยาว

ขอบเขตงานปฏิรูประยะยาว ในระยะเวลากรอบการปฏิรูป ๕ ปี ประกอบด้วย

๓.๑ การทบทวนสถานการณ์ภาพรวม

๓.๒ การทบทวนศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้อง

๓.๓ การกำหนดประเด็นการปฏิรูปเชิงระบบ โครงสร้าง การบริหารจัดการ และการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องตามความจำเป็น

๓.๔ การจัดทำข้อเสนอระดับหลักการและสาระสำคัญในแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม (Operational Design)

๓.๕ การดำเนินการพัฒนาและส่งเสริมการเปิดพื้นที่สร้างสรรค์และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย มีคุณภาพ ครอบคลุม ทัวถึงและต่อเนื่องแบบคู่ขนานไปพร้อมกับการรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดกับเจ้าภาพพื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่สื่อ สำหรับกิจกรรมด้านศิลปะ วัฒนธรรม

๓.๖ สรุปรายงานผลการพิจารณาศึกษา วาระปฏิรูปที่ ๓๕ : ศิลปะ วัฒนธรรมเพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เสนอต่อสภาปฏิรูปแห่งชาติ เพื่อพิจารณาและเสนอแนะแนวทางในการปฏิรูปศิลปะ วัฒนธรรม ให้มีความสมบูรณ์และเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

๔. เครือข่ายพันธมิตร

๔.๑ คณะกรรมาธิการวิสามัญประจำสภาปฏิรูปแห่งชาติ ได้แก่

- คณะกรรมาธิการปฏิรูปค่านิยม ศิลปะ วัฒนธรรม จริยธรรมและการศาสนา และคณะอนุกรรมาธิการ

- คณะกรรมาธิการปฏิรูปสังคม ชุมชน เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส
- คณะกรรมาธิการปฏิรูปการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
- คณะกรรมาธิการปฏิรูปการสื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศ
- คณะกรรมาธิการปฏิรูปการปกครองท้องถิ่น
- คณะกรรมาธิการวิสามัญการมีส่วนร่วมและรับฟังความคิดเห็นของประชาชน
- คณะกรรมาธิการวิสามัญประชาสัมพันธ์เพื่อการปฏิรูป
- สมาชิกสภาปฏิรูปแห่งชาติประจำจังหวัด ๗๗ จังหวัด

๔.๒ ส่วนราชการส่วนกลาง ได้แก่ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

๔.๓ ส่วนราชการส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลนคร เทศบาลเมือง เทศบาลตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

๔.๔ องค์การภาคประชาสังคม ได้แก่ เครือข่ายศิลปินปฏิรูป เครือข่ายสื่อศิลปวัฒนธรรมสร้างเสริมสุขภาพ เครือข่ายหอศิลป์ มูลนิธิสมัชชาศิลปิน สมาพันธ์ศิลปินเพื่อสังคม เป็นต้น

๔.๕ องค์การวิชาชีพ ด้านศิลปะและวัฒนธรรม

๔.๖ องค์การภาคธุรกิจ

๔.๗ องค์การสื่อสารมวลชน

๕. ตัวบ่งชี้ผลสัมฤทธิ์

๕.๑ เกิดแผนแม่บทระดับชาติว่าด้วยศิลปะ วัฒนธรรม ภายใต้การมีส่วนร่วมและจัดการของภาคประชาชน

๕.๒ เกิดองค์กรสมัชชาศิลปะและวัฒนธรรมแห่งชาติ ภาคประชาชน

๕.๓ เกิดพื้นที่ทางกายภาพด้านศิลปะและวัฒนธรรมที่มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยเปิดโอกาสให้ศิลปินทุกสาขาในพื้นที่ได้มีโอกาสแสดงผลงานอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน ทั้งในระดับจังหวัด อำเภอและตำบล

๕.๔ เกิดรายการด้านศิลปะและวัฒนธรรมในพื้นที่สื่อ ในสัดส่วนที่เหมาะสมเมื่อเปรียบเทียบกับรายการทั้งหมด ในช่วงเวลาการออกอากาศที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายหลัก เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒๕

๕.๕ เกิดกองทุนสร้างเสริมศิลปะ วัฒนธรรม ภาคประชาชน

๕.๖ เกิดแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะและวัฒนธรรมที่ได้รับการพัฒนาและต่อยอด ทั้งในระดับจังหวัด อำเภอและตำบล เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒๕

๕.๗ เกิดสำนึกในคุณค่าของงานศิลปะ วัฒนธรรม องค์กรความรู้ใหม่ด้านศิลปะและวัฒนธรรมที่ได้รับการผลิตและเผยแพร่อย่างต่อเนื่อง

๕.๘ เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและสังคมบนฐานคุณค่าของศิลปะและวัฒนธรรม อย่างเป็นระบบ และแพร่หลาย มีมูลค่าเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒๕

๖. ผลกระทบเชิงบวกในวงกว้างต่อประเทศไทย

๖.๑ เพิ่มการเข้าถึงความดี ความงาม ความสุข อันเป็นเครื่องขัดเกลาจิตใจที่หยาบกร้าน

๖.๒ เพิ่มความเป็นพลเมือง การเข้าใจตนเองและผู้อื่น อันเป็นเครื่องขัดเกลาความเห็นแก่ตัว

๖.๓ การปรับกรอบคิดให้อยู่ได้อย่างมีความสุขท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของโลกและความหลากหลายของวัฒนธรรม

๖.๔ เพิ่มครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สร้างสังคมและชุมชนอยู่เย็น เป็นสุขอย่างยั่งยืนบนฐานวิถีศิลปะ วัฒนธรรม ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล

๖.๕ เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและสังคมบนฐานคุณค่าของศิลปะและวัฒนธรรม อย่างเป็นระบบ และแพร่หลาย

เอกสารอ้างอิง

- “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม.” (๒๕๕๕). สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, เล่มที่ ๑๖ เรื่องที่ ๕ สังคมและวัฒนธรรมไทย. ค้นเมื่อ ๑๔ มีนาคม ๒๕๕๘, จาก <http://kanchanapisek.or.th/kpb/sub/book/book.php?book=๑๖&chap=๕&page=t๑๖-๕-infodetail๐๕.html>
- เกศินี จุฑาวิจิตร. (๒๕๕๘). การสื่อสารกับสังคม. นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- เจริญชัย ชนไฟโรจน์ และอุมารินทร์ ตูลารักษ์. (๒๕๕๕). “ข้อสรุปการประชุมกลุ่มย่อยคีตศิลป์ การประชุมสมัชชาเครือข่ายศิลปิน.” ใน สรุปเวทีระดมความคิดและรับฟังความคิดเห็น ๔ ภูมิภาคทั่วประเทศ. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการเครือข่ายศิลปินเพื่อการปฏิรูป.
- พระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๒๒. (๒๕๒๒). ค้นเมื่อ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘, จาก http://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=๓๒๔
- พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓. (๒๕๕๖). ค้นเมื่อ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘, จาก <http://www.m-culture.go.th/plan/index.php/๒๐๑๓>
- “มติเวทีสมัชชาเครือข่ายศิลปินเพื่อการปฏิรูปภาคกลาง ด้านทัศนศิลป์” (๒๕๕๕). สรุปเวทีระดมความคิดและรับฟังความคิดเห็นประชาชน ๔ ภูมิภาคทั่วประเทศ. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการเครือข่ายศิลปินเพื่อการปฏิรูป
- http://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=๓๒๔
- ยุทธศาสตร์การพัฒนากองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรม ๒๕๕๖-๒๕๕๙. (๒๕๕๗). กองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรม กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. ค้นเมื่อ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๗, จาก http://www.culture.go.th/subculture๓/images/M_images/yutasat๒๕๕๖-๒๕๕๙.pdf
- ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ พ.ศ.๒๕๕๖. (๒๕๕๗). ค้นเมื่อ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘, จาก http://www.cabinet.soc.go.th/soc/Program๒-๓.jsp?top_serl=๙๙๓๐๖๗๒๙
- วรรณภา เจริญพลนภัช และคณะ. (๒๕๕๗). การมีส่วนร่วมของประชาชนในกฎหมายศิลปวัฒนธรรมไทย. รายงานการวิจัย มูลนิธิสร้างเสริมศิลปวัฒนธรรมภาคประชาชน.
- สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (ม.ป.ป.) แนวทางการพัฒนางานด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นขององค์กรภาคประชาชน. ค้นเมื่อ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๗, จาก <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=๕๕๒๓๓๑>
- อินทัย นิติพน, ศุภพร สุวรรณภักดี และวริณัฐ พิทักษ์วงศ์วาน. (๒๕๕๖). รายงานการวิจัยจัดตั้งสภาศิลปวัฒนธรรมภาคประชาชน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.